

Розвиток сучасної фізичної космології надав можливість повернутися до теми існування інших просторів. Положення про виникнення Всесвіту з вакууму було сформульовано ще в 70-х роках радянськими вченими Г. Нааном та П. Фомінім. «Процес виникнення Всесвіту не порушував ніяких фундаментальних фізичних законів, проте потребував теоретичної розробки» [2, с.159], яка знайшла своє відображення в теорії хаотичної інфляції. Специфіка фізичного вакууму така, що вона породжує не одну, а багато областей простору або всесвітів, які мають різні фізичні та геометричні властивості та суттєвим чином відрізняються між собою. Після свого виникнення ці області простору незалежно та самостійно еволюціонують, утворюючи у своїй середині складні структури. В 90-х роках ХХ ст. теоретичні викладки ідеї різноманітності світу отримали опосередковане емпіричне підтвердження завдяки відкриттю анізотропія реліктового, тобто мікрохвильового випромінювання, що стало першим тестом, який підтвердив правильність теорії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сторожук А.Ю. *Объективное и субъективное в восприятии пространства* / А.Ю. Сторожук // *Философия науки. - Новосибирск, 2008. - № 4 (39). - С. 77 – 97.*
2. Тараров Я.В. *Представление бытия как связей в контексте современной космологии* / Я.В. Тараров // *Философия науки. – Вып. 14: Онтология науки [Текст] / Рос. акад. наук, Ин-т философии; Отв. Ред. А.Н. Павленко. – М. : ИФ РАН, 2009. – С. 158 – 170.*
3. Челпанов Г.И. *Проблема восприятия пространства в связи с учением об априорности и врожденности. Ч. II.* / Г.И. Челпанов. *Представление пространства с точки зрения гносеологии.* – К.: Типо-литография утв. Т-ва И.Н. Кушнерев и К^о, 1904. – 429 с.

Базима Н.В.

ДО ЗМІСТУ ОБСТЕЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ З РДА

В статтю представлена кратка характеристика Опісника для родителів і вихователів дітей з аутистичними порушеннями з метою обстеження стану розвитку комунікативних умінь дітей указанної категорії.

Нині в Україні надзвичайно активно досліджується проблема вивчення аутизму та аутистичних порушень у дітей дошкільного та шкільного віку (Н.В.Базима, І.П.Логвінова, С.Ю.Конопляста, В.І.Кротенко, М.В.Рождественська, Т.В.Сак, В.М.Синьов, Т.В.Скрипник, К.О.Островська, В.В.Тарасун, Г.М.Хворова, М.К.Шеремет, Д.І.Шульженко). Зокрема, велика увага приділяється дослідженню комунікативної сфери дітей з аутистичними порушеннями.

Результати психологічних досліджень та спостережень за розвитком дітей з раннім дитячим аутизмом (далі – РДА) взагалі і за їх мовленнєвим розвитком зокрема, свідчать про те, що відхилення в мовленнєвому розвитку є одним з найбільш характерних проявів даного синдрому. Причиною відхилень у мовленнєвому розвитку дітей з аутизмом можна визначити несформованість комунікативної функції.

У віці 5-7 років починається формування внутрішнього мовлення, крім властивої мисленнєвої сторони, що несе навантаження програмування як задуму висловлення, так і складної поведінки. Соціальна функція мовлення, за визначенням М.К.Шеремет, – це засіб спілкування, а в плані інтелектуального розвитку – це механізм абстрагування й узагальнення, що створює основу категоріального мислення. З іншого боку, мислення у дорослої людини саме в більшості випадків втілюється в мовленні, що є його виразником. У процесі дозрівання психіки дитини й на початкових стадіях формування мовлення існує тісний зв'язок між процесами сприйняття, почуттєвою основою, образами-поданнями й словами, що асоціюються з ними. Пізніше в дорослої людини цей зв'язок послаблюється, але він залишається на все життя. Жодна складна форма психічної діяльності не формується й не реалізується без прямої або непрямої участі мовлення. Тобто, можна зробити висновок, що сензитивний період розвитку мовлення у дітей з аутистичними порушеннями припадає на час формування всепроникаючого характеру синдрому в моторній, психічній, інтелектуальній, емоційній, комунікативній, а, отже, і мовленнєвій, сферах, ускладнюючи, загальмовуючи і спотворюючи природний процес активного розвитку тих чи інших функцій.

Для створення індивідуальної програми для дітей з аутистичними порушеннями, за якою буде відбуватися подальше навчання та розвиток усіх психічних процесів, включаючи й розвиток мовлення, ми вважаємо за необхідне провести обстеження дитини, що послугує основою для створення даної програми, де особливу увагу пропонуємо звернути на особливості мовлення та комунікативних проявів.

Проаналізувавши спеціальну наукову літературу із зазначеної теми, ми розробили **Опитувальний лист для батьків та вихователів дітей з аутистичними порушеннями**, який буде запропонований для заповнення особам, які найчастіше взаємодіють з аутичними дітьми (батькам, вихователям, логопедам, психологам, корекційним педагогам), і ляже в основу обстеження стану розвитку їхніх комунікативних навичок.

Опитувальний лист складається з п'яти блоків, кожен з яких включає відповідні параметри обстеження:

Блок I. Особливості взаємодії з дорослими дитини з аутистичними порушеннями:

- наскільки легко дитина входить у контакт з дорослими;
- яким чином дитина відгукується на прохання дорослих;
- характер діяльності дитини спільно з дорослими;
- успішність діяльності дитини під керівництвом дорослого;
- якість прийняття дитиною допомоги від дорослого.

Блок II. Особливості взаємодії з однолітками дитини з аутистичними порушеннями:

- частота взаємодії дитини з однолітками;
- легкість встановлення дружніх стосунків з однолітками;

- успішність дій дитини в колективній грі;
- проявляння дитиною якостей лідера;
- поведінка дитини у великій групі дітей;
- характер спостереження за діями інших дітей;
- уміння зацікавити чимось інших дітей;
- активність участі дитини у діях і справах інших;
- успішність розв'язання конфліктів з однолітками.

Блок III. Особливості самостійної діяльності дитини з аутистичними порушеннями:

- якість самостійної діяльності дитини;
- можливість розважити себе самостійно;
- здатність упродовж деякого часу займатися своїми справами і не вимагати до себе уваги;
- уміння стримуватись, контролювати свою поведінку;
- можливість жертвувати своїми інтересами заради інших;
- ставлення дитини до рослин, тварин, книг, іграшок;
- визнання правил, встановлених у групі.

Блок IV. Особливості комунікативної поведінки дитини з аутистичними порушеннями:

- реагування дитини на своє ім'я;
- уміння звертається з проханнями;
- спрямування погляду і вказування на бажаний об'єкт;
- прояви задоволення;
- прояви обурення, образи, незадоволення;
- користування вказівним жестом;
- вимагання уваги до себе;
- відповіді на запитання (вербально або невербально);
- прояв емоційних переживань.

Блок V. Особливості мовленнєвої діяльності дитини з аутистичними порушеннями.

- використання вокалізацій, звуконаслідувань, звукокомплексів;
- гра звуками, складами або словами;
- наявність ехололій;
- використання слів «так» і «ні»;
- вживання мовленнєвих штампів;
- використання особових займенників (особливо – я);
- схильність до декламування, співу або римування;
- уміння вести діалог;
- наявність в'язливих довготривалих монологів, ауто діалогів;
- мутизм (повна відсутність мовлення).

Параметри обстеження оцінюються за відповідною шкалою і фіксуються в протокол. Результати обстеження аналізуються, вивчаються, узагальнюються і використовуються для побудови індивідуальних програм з формування мовленнєвих навичок, спрямованих на розвиток комунікативної сфери. М.К.Шеремет вбачає вирішальну умову виникнення мовлення дитини у наявності потреби у новому, тобто мовленнєвому, способі спілкування і в оволодінні засобами, необхідних для цього. Але для оволодіння мовленнєвим спілкуванням недостатньо просто надати дитині слова в якості зразків для наслідування, а необхідно сформувати у неї потребу у використанні слів, потребу у цілеспрямованій комунікації.

Отриману у результаті аналізу даних інформацію у подальшому можна буде використовувати для створення оптимальних умов навчально-корекційної діяльності, а, враховуючи особливості комунікативних проявів у дітей з аутизмом, можна пристосовувати наявні способи взаємодії і безпосередньо комунікації з оточуючими людьми для вироблення і закріплення нових навичок спілкування.

Будь-яка ініціатива з боку дитини у тому, що стосується мовлення, повинна, з одного боку, заохочуватися (важливо, щоб заохочення відповідало інтересам дитини, було для неї актуальним і бажаним), з іншого боку, кожне висловлювання має використовуватися як момент для навчання.

Важливість формування у дітей з аутистичними порушеннями, комунікативної функції загалом та мовленнєвої активності зокрема переоцінити неможливо. Фахівці (корекційні педагоги, спеціальні психологи, реабілітологи, логопеди, вихователі медичні працівники), які працюють з дитиною, і батьки повинні тісно співпрацювати, оскільки розвитку мовлення та мовленнєвих функцій у процесі корекційно-навчальної діяльності сприятиме закріплення здобутих навичок у повсякденному житті. Використовуючи будь-яку можливість для розвитку мовлення та виховання прагнення до спілкування з оточуючими людьми можна прискорити процес формування комунікативної діяльності дітей з аутистичними порушеннями.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Баенская Е.Р. Особенности раннего аффективного развития аутичного ребенка от 0 до 1,5 лет // Альманах. – 2001. – № 3. – С.47.
2. Морозова С.С. Аутизм: коррекционная работа при тяжелых и осложненных формах. – М., Владос, 2007.

3. Шеремет М.К. *Особливості формування вищої форми передачі інформації// Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова, Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. - № 18. – С.291-293.*
4. Шульженко Д.І. *Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія. – К., 2009. – 385 с.*

УДК 1(091) (433.3)

Боднар К.А.

ВЗАЄМОДІЯ І ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Осуществлен комплексный философский анализ процесса становления гражданского общества та государства в Украине. Установлено, что главное противоречие процессов становления институтов гражданского общества в Украине заключается в несоответствии между уже приобретенными формами демократического влияния гражданского общества на государство и их реальным, в значительной мере недемократическим, содержанием.

Ключевые слова: *концептуальные приоритеты, гражданское общество, государство, взаимозависимость, взаимодействие.*

Держава та громадянське суспільство приречені на функціональну взаємодію і взаємозалежність, бо за відсутності чи невиразності будь-якого з цих елементів система сучасного соціуму приречена на буттєву стагнацію і управлінську непереконливість. Відкритим для соціальної філософії залишається лише аспект концептуальних пріоритетів зазначеної взаємодії.

Істотний внесок у розробку концепції громадянського суспільства у взаємозв'язку з державою належить Г.Гегелю. Він уперше здійснив чітке розмежування держави та громадянського суспільства, наполягаючи, що соціальне життя, притаманне громадянському суспільству, принципово відрізняється від публічного життя держави та взаємин у сім'ї. На його думку, громадянське суспільство включає комплекс осіб, груп та соціальних інститутів, відносини між якими регламентуються цивільним правом і діяльність котрих безпосередньо не залежить від держави. Г.Гегель звузив функціональні параметри громадянського суспільства до сфери незалежних від держави економічних відносин. Однак він підкреслював, що таке суспільство не може існувати в державі, в якій відсутнє верховенство права.

На відміну від більшості своїх попередників, він розглядав громадянське суспільство і державу як автономні інститути. Громадянське суспільство існує не всередині держави, а немов поряд з нею: разом із сім'єю воно складає базис і спосіб існування держави. Якщо в державі представлена загальна воля громадян, то громадянське суспільство – це сфера реалізації індивідуальних, особистих, приватних інтересів окремих індивідів. До державної сфери відноситься урядова влада, адміністративний апарат. Натомість до сфери громадянського суспільства – поліцейська та судова влада.

На відміну від Г.Гегеля, який основою суспільного розвитку вважав «абсолютну ідею», а до громадянського суспільства ставився як до «інобуття» духу-ідеї, К.Маркс та Ф.Енгельс обґрунтували тезу, згідно з якою саме громадянське суспільство складає фундамент, першооснову будівлі людського співжиття, а життєдіяльність громадянського суспільства є ключовою рушійною силою історичного прогресу, змістовним осередком і метою всього історичного процесу [1, с.35]. К.Маркс вважав, що держава повинна підпорядковуватися громадянському суспільству, яке має визначати структуру та функції державного інструмента. Згідно з твердженням К.Маркса, держава необхідна лише на стадії нерозвиненого громадянського суспільства, по мірі розвитку якого державні інститути поступово відмиратимуть.

У тлумаченні К.Маркса та Ф.Енгельса громадянське суспільство є громадською організацією, котра розвивається на підставі сукупності економічних і виробничих відносин, що відповідають продуктивним силам і утворюють базис держави. На такому базисі формуються соціальні відносини, які досягають ступеня структуризації класових і починають сприйматися крізь призму особистих інтересів, прав і свобод. Отже, взаємини між громадянським суспільством та державою виявляють себе як відносини між індивідуальною свободою та публічною владою. Відмінність між громадянським суспільством та державою найбільш очевидна у сфері політичного життя: якщо держава входить в структуру і буття суспільства як найважливіший елемент його політичної організації, то в громадянське суспільство вона не входить.

Класики марксизму в цілому підтримали і поглибили ідею Г.Гегеля про розмежування громадянського суспільства та держави. На їхнє переконання, матеріалістична діалектика держави і громадянського суспільства полягає в наступному: не державою детерміноване громадянське суспільство, а громадянським суспільством зумовлена у своїх основних функціональних виявах держава. На відміну від Г.Гегеля, який вважав, що представництво громадянського суспільства в державних органах усуває суперечності між суспільством та державою, К.Маркс і Ф.Енгельс стверджували, що таке представництво є суперечністю між громадянським суспільством та державою, оскільки, наділяючи себе політичними функціями, громадянське суспільство самозаперечується по суті.

У дослідницькому середовищі виразно виокремлюються також ліберально-демократичні підходи, згідно з якими держава є інституційним механізмом організації соціального буття й відображення загального інтересу. Обґрунтування цього підходу запропонував А. де Токвіль, досліджуючи логіку й закономірності демократії у США. Він був вражений здатністю американців створювати різноманітні об'єднання, котрі займаються «малою політикою» в межах різнопрофільних добровільних груп. Під впливом цих вражень А. де Токвіль прийшов до висновку, що асоціативні зв'язки подібного ґатунку є основою сучасної і майбутньої демократії, оскільки формують дієздатний прошарок між індивідом та державою. Він наполягав на значущості для розвитку демократії громадянського суспільства, хоча й не заперечував важливої і відносно суверенної ролі держави [3, с.12]. Таке тлумачення відносин між державою та громадянським суспільством було в цілому прихильно сприйняте сучасними соціальними концепціями – зокрема, в контексті поділу влади. Аналогічного підходу дотримується й більшість вітчизняних дослідників.

Цілком природно, що дослідження взаємодії держави і громадянського суспільства завжди виходить на проблему перспективи розвитку як кожного елементу взаємодії, так і на проблему гармонізації їхніх взаємин. Річ у тім, що розвиток демократичної соціально-правової держави багато в чому залежить від паралельного розвитку громадянського суспільства. Недостатньо динамічний розвиток